

Erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat

Sosiaalityöntekijöiden määrittelyitä ja pohdintoja käytännön kontekstissaan

Nia Pesonen
Sosiaalityön käytäntötutkimus
Sosiaalityö
Helsingin yliopisto
Tammikuu 2019

TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Erityisen tuen tarpeen käsite on nostettu esille vuonna 2015 uudistetussa sosiaalihuotolaissa, sillä on koettu tarpeelliseksi kiinnittää huomiota kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilanteisiin. Palvelujärjestelmälle ja viranomaisille on tämän myötä asetettu erityisiä palveluvaatimuksia koskien erityisen tuen tarpeessa olevia asiakkaita ja niinpä uudistettu laki kehystää vahvasti koko sosiaalihuoltoa. Erityisen tuen tarpeen merkitys onkin sittemmin tunnistettu, mutta harvoin on pysähdetty miettimään, mitä käsitteellä oikeastaan tarkoitetaan ja keitä erityistuen piiriin katsotaan kuuluvan. Tämä tutkimus edustaa tällaista pysähdyspaikkaa – avauksena erityisen tuen tarpeen asiakkuuden tunnistamiselle.

Tutkimuksen toimintaympäristönä on erään eteläsuomalaisen kunnan työyksikkö, jonka asiakaskunta koostuu pääosin pakolaisista ja ihmiskaupan uhreista. Erityisen tuen tarpeen määrittelyyn on kaivattu hahmotelmaa nimenomaan tässä kontekstissa, sillä monesti yleisissä määrittelyissä lähes koko asiakaskunta saattaisi näyttäytyä erityistä tukea tarvitsevana – se kun koostuu paljolti ryhmistä, joiden taustat ja tilanteet tunnetaan yleisesti vaikeina.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen tarkoituksena on syventää lain tuomaa ymmärrystä erityisen tuen tarpeesta olemisesta ja pohtia mahdollisia rajanvetoja

ja problematiikkaa rajatumman asiakaskunnan osalta seuraavin tutkimuskysymyksin:

- 1) Millaisen aikuisasiakkaan määritellään olevan erityisen tuen tarpeessa?
- 2) Millaista problematiikkaa yksikön asiakaskunnan ja erityisen tuen tarpeen syntymisen välillä nähdään olevan?

AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimusaihetta on lähestytty sosiaalityöntekijöiden näkemysten kautta, sillä sosiaalihuoltolain mukaan erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden kanssa työskentelyn päävastuu kuuluu nimenomaan heille. Aineisto koostuu kaikkiaan neljän sosiaalityöntekijän vastauksista, joista osa on kerätty haastatteluin, osa kirjallisin vastauksin. Aineistonkeruu on ollut suunnittelun asteeltaan puolistrukturoitua. Analyysimenetelmänä on puolestaan käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

TULOKSET

Analyysi ja tulokset ovat jäsentyneet seuraavien pääluokkien alle:

1) Erityisen tuen tarpeen käsite

-Asiakkaalla on joko tilapäisesti tai pidempänä aikana erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan palveluita

-Asiakas on sellaisella syrjäytymisuralla, josta pois pääsemiseksi erityinen ammattituki on tarpeen

2) Erityisen tuen tarpeen elämäntilanteet tai käytännön määrittäminen

-Asiakkaan arjen toimintakyky on jollakin toimintakyvyn ulottuvuudella huomattavan alentunut sisäisten tai ulkoisten voimavarojen puutteen vuoksi

-Tiettyä muuttia asiakkuudelle ei ole, vaan

toimintakyvyn ja erityisen tuen tarpeen arvioiminen on aina tehtävä yksilöllisesti

-Joitakin riskitekijöitä voidaan tunnistaa: mm. yhtäaikaiset tuen tarpeet, mielenterveysongelmat, traumat, päihdeongelmat

3) Asiakaskunnan erityispiirteiden ja erityisen tuen tarpeen välinen problematiikka

-Kaikkia asiakkaita ei voida pitää erityisen tuen tarpeessa olevina, vaikka kaikille palvelujen hakeminen onkin alkuun vaikeaa

-Joskus yksikön ulkopuolella asiakkaat saatetaan nähdä erityisen ongelmallisena ryhmänä verrattuna muihin asiakasryhmiin, vaikka heidän ongelmansa ovat perimmäisestään samoja kuin muillakin

-Palvelujärjestelmän rakenteet saattavat toisaalta vaikeuttaa asiakkaiden palveluiden saatavuuteen negatiivisesti

-Monen asiakkaan kielteiseksi muodostunut suhtautuminen viranomaisiin luo palvelujen hakemiselle omat haasteensa

-Kotoutumisen matka on pitkä ja se käsittää monia ylä- ja alamäkiä, joiden aikana tuen tarve saattaa vaihdella suurestikin

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimus syventää olemassa olevaa tietoa erityisen tuen tarpeesta ja toimii pohjana erityisen tuen tarpeen arvioinneille. Samalla se osoittaa, että erityisen tuen tarpeeseen on perehdyttävä tarkemmin niin tutkimuksessa kuin käytännössäkin erityisesti siitä näkökulmasta, miten erityisen tuen tarvetta arvioidaan ja kuka sitä arvioi. Tämä tutkimus antaa näille pohdinnoille paitsi perustelun, myös aineksia.

LÄHTEET

- Lähteinen, Martti & Lotta Hämeen-Anttila. 2017. ”Sosiaalihuollon lainsäädäntö”. Teoksessa *Sosiaalityön käsikirja*, toim. Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki. Helsinki: Tietosanomaa, 48–87.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2015. *Toimintakyvyn ulottuvuudet*.